

דף ט

טו. אשה שביקשה מאדם חפץ מסוים, ואמר לה 'אם אתן לך תתקדשי לי?' ואמרה 'תן' — האם היא מקודשת? מבואר בגמרא שאשה שביקשה מאדם חפץ או מין מאכל, ואמר לה 'אם אתן לך תתקדשי לי?' ואמרה 'הב הב' וכדומה — אינה מקודשת. אבל אם לא כפלה הלשון, רבינא אמר: מקודשת, שיש במשמע שמסכמת לדבריו. ואילו רב סמא בר רקתא נשבע בתגא דמלכא (רש"י. וער"ח) שאינה מקודשת. וכן הסיקו להלכה.

התוס' פירשו, הואיל ומתחילה היתה שואלת שלא בתורת קדושין, לכך כשאומרת הב הב — על דעה ראשונה אומרת. ואילו הרשב"א כתב שאפילו לא שאלה מתחילה אינה מקודשת.

עוד כתב הרשב"א: גם אם בשעה שנתן לה אמר 'הרי את מקודשת לי' — אינה מקודשת, כי מכך שלא אמרה 'הן' כששאל אותה, משמע שלא קיבלתו בתורת קדושין. ואין כן דעת הרי"ד ועוד.

טז. א. קידושי שטר — כיצד?

ב. האם כשר לכתוב שטר קדושין על חרס?

ג. האם שטר קידושין צריך להכתב לשמה? והאם צריך ליכתב מדעתה?

א. בשטר כיצד? כתב לאב על הנייר, אף על פי שאין בו שוה פרוטה, בתך (קטנה או נערה) מקודשת לי / מאורסת לי / לי לאשה, ונתן לו או לשלוחו — הרי זו מקודשת. ובבוגרת — כתב לה הרי את מקודשת לי וכו' ונתן לה או לשלוחה — מקודשת. [ואינו דומה לשטר מכר בעלמא שהמוכר כותב ומוסר ללוקה, כי כאן אמרה תורה כי יקח — הקונה הוא עושה הקנין].

א. כאשר נותן לה מדעת אביה, בין אם כתב 'בתך מקודשת...'. בין 'הרי את...'. — מקודשת, בין אם האב שלחה בפירוש לקבל קדושין בין שנתן לה רשות לקבל קידושה. אבל כשנותן לאב עבור בתו הקטנה וכתב 'הרי את...'. — לא אמר כלום. ואפשר שבבוגרת לעולם צריך לכתוב 'הרי את...', גם כשנותן לאב, ואם כתב 'בתך' אינה מקודשת, כשם שבגט לא שמענו שידבר עם אחרים. (עפ"י רמב"ן).

ב. נחלקו ראשונים האם בשטר קדושין צריך לכתוב [מדין תורה] שמו ושמה כמו בגט. או שמא רק בגט צריך מתקנת רבן גמליאל, אך לא בקדושין.

ג. הפוסקים לא הזכירו אמירה בקידושי שטר. ואולם בבית שמואל (בהל' גטין קלו, א) נראה שנקט שללא אמירה אינה מקודשת, כי אין ניכר אם דעתה לקדושין.

ב. מבואר בבביתא ששטר קדושין נכתב על החרס.

התוס' הקשו על כך ממקום אחר, ותירץ רבנו תם ועוד, שלדברי רבי מאיר 'עדי חתימה כרתי' — צריך השטר חתימות עדים, הלכך אינו כשר על חרס או על נייר מחוק שיכולים להודיין, מה שאין כן לרבי אלעזר האומר 'עדי מסירה כרתי' (והלכה כמותו בגטין ובקדושין) — כשר. והרי"ד כתב שאפילו לרבי מאיר כשר, ובאופן שעדי חתימה מעידים שהשטר לא זויף.

ג. רבי שמעון בן לקיש פשט את ספקו, ששטר אירוסין שכתבו שלא לשמה — פסול, לפי שהוקש לגט. כתבו לשמה ושלא מדעתה — רבא ורבינא אמרו: מקודשת (כגט הנכתב שלא לדעת האשה, שהרי מתגרשת בעל כרחיה). רב פפא ורב שרביא אמרו: אינה מקודשת (כגט, הנכתב מדעת המקנה).

א. הרי"ף והרמב"ם (אישות ג,ד) ור"י פסקו כרב פפא ורב שרביא שאינה מקודשת. ואילו רב גטרונאי גאון ובה"ג פסקו כרבא ורבינא. ובעל המאור והרי"ד כתבו שהדבר ספק. וכן רבנו חננאל, אף כי נטה לומר שאינה מקודשת, הביא דעת החולקים וסיים ב'צריך עיון'. וכן פסק הרמב"ן ועוד, שאין הדבר יוצא מידי ספק.

ב. לדברי הרמב"ם (ג,ה) אפשר לכתוב השטר מדעת השליח ששלחה לקבל הקדושין. והרמב"ן חולק.

א. מבואר מדברי התוס' (ג. ד"ה ואשה) והר"ן (בתשובה כז) ששטר קידושין האסור בהנאה, כשר לקדש בו, כדין גט. וכן מבואר בתשובת הרשב"א (תרג). ויש פוסלים (מגיד משנה אישות ג). והובאו שתי הדעות ברמ"א (אה"ע לב,ד). (וע"ע שם כח,כא ובאבני מילואים; אחיעזר ח"א לא,ו. [ובשטר ממון דנו האחרונים. ע' קצות החשן ה,ה; אמרי בינה — קנינים כז; חדושי הגרש"ק — גטין ה; קובץ שעורים אות ט].

ב. האומר הרי את מקודשת בשטר זה והנייר שלי — אינה מקודשת, וכדין הגט. (עפ"י ר"ן; רמ"א סו"י לב. וע"ע: אבני מילואים שם; אילת השחר; בית ישי סה,ב).

ג. קידשה בשטר פסול, שמין את הנייר, אם יש בו שוה פרוטה — הרי היא מקודשת בתורת קנין כסף. (עפ"י ר"ן ועוד ראשונים ריש מכלתין ובדף מה. ר"ן רפ"ג בשם הרשב"א — עפ"י התוספתא. וע' גם בתוס' ז סע"ב. ויש אומרים שהוא הדין כי האי גוונא בכל שאר קנינים, עשה קנין שאינו מועיל, יכול להועיל משום קנין אחר המועיל. ע"ע בהרחבה בקהלות יעקב א).

יז. פסיקת החתן והכלה או הוריהם בשעת הקידושין, ליתן זה לזה כך וכך — האם יש לה תוקף ללא קנין? והאם דברים הללו ניתנו ליכתב בשטר?

אמר רב גידל אמר רב: 'כמה אתה נותן לבנך — כך וכך. וכמה אתה נותן לבתך — כך וכך'. עמדו וקידשו — הן הן הדברים הנקנים באמירה. ואפילו בבתו בוגרת אמר רב, אעפ"י שאין כסף קדושין לאב, באותה הנאה שהם מתחתנים זה עם זה, גומרים ומקנים זל"ז (כתובות קב).

ומבואר בגמרא (שם) שהוא הדין כשהחתן והכלה עצמם פוסקים, אין צריך קנין. (וכן—שכן הוא, שבאותה הנאה שהם עצמם מתחתנים גומרים ומקנים (מרדכי). ואף כשפוסק עם הכלה לזון את בתה, גדולה או קטנה — מועילה אמירה להתחייב ואין צריך קנין או זכיה לקטן. (ע' דברי אמת דף זה ע"א).

א. בירושלמי אמרו: דוקא בנישואין הראשונים. ודוקא באב, ולא באח על ידי אחותו או באם. (מובא ברי"ף ובשאר ראשונים כאן ובכתובות).

ב. לדברי הרשב"ם (מובא בראשונים), אין חיוב אלא אם עמדו וקדשו מתוך הדברים, אבל אם בשעת הקדושין לא הזכירו מהפסיקתא — פטור. ור"י חולק (מובא בריטב"א ועוד).

ג. צריך שהדברים שפסקו יהיו מצויים ברשותם באותה שעה, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. (רמב"ם. וע' שו"ת מהרי"ק כ; קפא).

ד. אין מועילה פסיקת האב אלא במה שתלוי בו, אבל במה שתלוי בבן, כגון שפסק שהבן

ילך עמה לדור במקום פלוני — אין פיסוק שלו מעלה ומוריד, שאין אדם מתחייב על אדם אחר. (רבנו מאיר, מובא במרדכי).

אין כותבים שטרי אירוסין אלא מדעת שניהם. ופירשו בשטרי פסיקתא. (וע"ע בכתובות קב).

יח. נבעלה שלא כדרכה, האם דינה כבתולה או כבעולה לענין עונש נערה המאורסה שזינתה ולענין קנס באונס ומפתה?

אשה שנבעלה שלא כדרכה — לענין נערה המאורסה שזינתה, לדברי רבי דינה כבעולה, בחנק (ומת האיש אשר שכב עמה לבדו). ולחכמים דין בתולה לה, בסקילה. ומודה רבי לענין קנס שדינה כבתולה (רבי זירא).

אמר אבבי, לדברי הכל הבעל (בביאת קנין דוקא. שיטמ"ק כתובות רפ"ג; שעה"מ וחזו"א — עפ"י הריטב"א, ועוד) עושה אותה בעולה שלא כדרכה. (בעלת בעל — בעל עושה אותה בעולה של"כ ואין אחר עושה אותה בעולה של"כ).

א. מבואר בגמרא שיש קנס באונס ומפתה בביאה שלא כדרכה. (וכן הוכיח הר"ד מרפ"ג דכתובות, שהאונס חייב לישאנה לאשה אף בשלא כדרכה).

ב. נראה שהעראה, למאן דאמר העראה זו נשיקה, דין העראה כדין ביאה שלא כדרכה, שאחר אינו עושה אותה בעולה בהעראה — לרבי לענין קנס ולחכמים בין לענין קנס בין לענין נערה המאורסה, אבל בעל עושה אותה בעולה בהעראה, שהרי בכתוב בעלת בעל לא נאמר ביאה שלא כדרכה אלא כל שנקראת בעילה עושה אותה בעולה. (עפ"י חזון איש).

דף י

יט. א. האם תחילת ביאה קונה או סוף ביאה?

ב. האם ביאה נישואין עושה או אירוסין?

ג. ביאת קטנה, מאיזה גיל נחשבת היא ביאה לכל דבר? ומה הדין לענין חופה?

ד. קטנה שהיא אשת איש, מה דינו של אדם זר הבא עליה?

ה. אלו זכויות זכאי האב בבתו קטנה ונערה?

א. נסתפקו בגמרא האם תחילת ביאה קונה או סופה. ואמר אממר בשם רבא: כל הבעל דעתו על גמר ביאה. ונפקא מינה כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר. או גם: כהן גדול המקדש בביאה — עובר על איסור בעולה, שהרי בגמר ביאה כבר איננה בתולה.

א. לדברי הרשב"א מבעלי התוס', אם הערה ופרש קודם גמר ביאה — קונה בהעראה. ורק

כשגמר ביאתו אינו קונה אלא בגמר ביאה. וכן אם פירש שרוצה לקנות בהעראה — קונה

(ריב"ם, רי"ד, בה"ג. וכן כתב המגיד-משנה (אישות ג,ד) בדעת הרמב"ם. וכן פסק בשלחן ערוך (ג).

לפירוש רבנו תם 'גמר ביאה' שאמרו כאן היינו גמר העראה כלומר הכנסת עטרה. (ולדבריו

נראה שאפילו אם יפרש לקנות קודם לכן לא קנה, שאין זו 'ביאה', וכמאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה.

וכן אין חילוק אם גמר ביאתו אם לאו). עוד בבאור שיטת רבנו תם, ע' משנה למלך איסורי ביאה יז, טו;

נוב"י תנינא אה"ע כג).